

Strategie tłumaczeniowe

stosowane podczas przekładu nazw własnych
na przykładzie wybranych polsko-angielskich
artykułów z Wikipedii – analiza jakościowa i ilościowa

[Bartosz Poluszyński]

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki jakościowej i ilościowej analizy strategii tłumaczeniowych, zastosowanych podczas przekładu (z języka polskiego na angielski) nazw własnych w 10 wybranych artykułach z Wikipedii. Autor podejmuje próbę dyskusji na temat przyczyn częstego stosowania pewnych strategii tłumaczeniowych, a widocznego omijania innych.

W codziennej praktyce nauczycielskiej glottodydaktycy często spotykają się z poważnymi błędami przekładowymi dotyczącymi nazw własnych. Wynika to głównie z mylnego założenia powszechnego wśród uczniów, ale i części młodszych nauczycieli, że nazwy własne należy zawsze tłumaczyć. I tak dla przykładu jednostka leksykalna kościół Mariacki tłumaczona jest błędnie na język angielski jako *(The) Mariacki/Mariack Church* lub *St. Mary's Church*, podczas gdy jedyny poprawny (uznany w świecie) ekwiwalent to *St. Mary's Basilica* (technika wymiany – por. Tab. 2.). Błędne jest również założenie, że z języka polskiego nie wolno lub nie powinno się przenosić żadnych jednostek onomastycznych do języka docelowego, lecz należy je jakoś zmodyfikować – choćby przez transkrypcję/transliterację albo próbę tłumaczenia. Otrzymujemy wówczas takie osobliwości jak *The Vavel Castle* zamiast po prostu Wawel albo *The Black Pond* w miejsce Czarnego Stawu u stóp Rysów (technika przeniesienia – por. Tab. 1.).

Z powyższych względów – szczególnie w dzisiejszym świecie, w którym szybko zacierają się granice między państwami i różne kultury (wraz z nazwami własnymi) przenikają się coraz mocniej – edukacja przekładowa powinna stanowić stały element kształcenia nauczycieli i późniejszego nauczania języka obcego. Integralną częścią takiej edukacji powinno być również podstawowe szkolenie z zakresu onomastyki, wzbogacające warsztat metodyczny ambitnego glottodydaktyka. Bo jeśli my sami – dydaktycy języków obcych¹ – będziemy świadomi praw, jakimi rządzą się tłumaczenia jednostek onomastycznych, będziemy w stanie przekazać tę wiedzę następnym pokoleniom obywateli XXI wieku i wyposażymy je w kolejne narzędzia do skutecznego podboju Europy i świata.

Jak twierdzi Krzysztof Hejnowski (2004), nazwa własna (imię własne) to – w odróżnieniu od nazwy pospolitej – jednostka leksykalna, którą posługujemy się wielokrotnie w celu

identyfikacji danego konkretnego, unikatowego w danym kontekście obiektu, z reguły niewymagająca stosowania dodatkowych technik identyfikacyjnych. Jak wspomina z kolei Kazimierz Rymut (1987), wyróżnić można dwie duże grupy nazw własnych: jedna z nich to nazwy osobowe odnoszące się do ludzi, a druga to nazwy geograficzne nazywające miejsca.

Jak podaje *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (2003:246-247), imię własne (nazwa własna, łac. *nomen proprium*) jest to wyrażenie, które może być użyte w zdaniu tylko do wskazania jakiegoś indywidualnego przedmiotu, do wyróżnienia go

spośród innych przedmiotów – przy czym termin *przedmiot* jest tu rozumiany szeroko i obejmuje zarówno przedmioty *sensu stricto*, jak i osoby.

Najczęstsze użycie ww. nazw własnych to tzw. użycie referencyjne, tj. ich zdolność do wskazywania (wyróżniania) przedmiotów rzeczywistości. Wyrażenia te – w odróżnieniu od innych nazw jednostkowych – nie są wykładnikami pojęć, tj. nie mają znaczenia (konotacji w sensie logicznym). Ich właściwością definicyjną, która determinuje ich status w języku, jest to, że są one tzw. czystymi przedmiotami fonemicznymi – formami bez znaczenia. Ponieważ nazwy własne same w sobie nic nie znaczą, nie mogą też samodzielnie niczego oznaczać, tj. nie mają konotacji (treści językowej), nie mogą mieć denotacji (indywidualnego przedmiotu

identyfikowanego za pomocą nazwy).

Podsumowując, w odróżnieniu od nazw pospolitych (łac. *appellativa*), które coś znaczą, tj. mają znaczenie i jako takie przysługują całym klasom łatwo definiowalnych jednostek, nazwy własne jedynie nazywają, a zatem przysługują konkretnym jednostkom; co więcej podstawą funkcjonowania nazw własnych jest właśnie ów związek nominacyjny istniejący między konkretnym indywidualnym przedmiotem pozajęzykowym (np. osobą) i przedmiotem językowym (imieniem i nazwiskiem tej osoby). Ów przedmiot językowy (nazwa własna) istnieje wyłącznie dlatego, że istnieje również indywidualny przedmiot pozajęzykowy (konkretna rzecz lub osoba), np. Lech Wałęsa, Stare Miasto w Krakowie, Kłapouchy.

[W dzisiejszym świecie, w którym szybko zacierają się granice między państwami, różne kultury (wraz z nazwami własnymi) przenikają się coraz mocniej – edukacja przekładowa powinna stanowić stały element kształcenia nauczycieli i późniejszego nauczania języka obcego.]

¹ Piszący te słowa jest doświadczonym glottodydaktykiem języka angielskiego, obchodzącym w tym roku 20-lecie praktyki nauczycielskiej.

języki w Europie

Dział nauki poświęcony nazwom (imionom) własnym to onomastyka. Etymologicznie termin pochodzi z języka greckiego, w którym rzeczownik *ónōma* oznacza *imię*, natomiast imiesłów *onomastikós* – *związany z imieniem*. W *Encyklopedii języka polskiego* (1999:242-248) czytamy, że – jako osobny dział nauki – onomastyka nie jest jednorodna i dzieli się na dwie główne obszerne gałęzie badające poszczególne grupy nazw własnych, co potwierdza również Rymut (1987). Są to:

1. antroponimia (antroponomastyka) – bada nazwy osobowe, tj. imiona, nazwiska, przydomki oraz przezwiska osób, np. Bartosz Poluszyński, Krzysztof Puma Piasecki;
2. toponimia (toponomastyka) – bada nazwy miejscowe (geograficzne), a w szczególności:
  - nazwy kontynentów, państw i krajów, np. Stany Zjednoczone, Polska;
  - nazwy miejscowości i wszelkich osiedli ludzkich, np. Osiedle AK, Opole ↔ oijkonimia;
  - nazwy zbiorników wodnych, np. jezioro Bajkał, Ocean Spokojny ↔ hydronimia;
  - nazwy pasm górskich, gór i szczytów, np. Góry Opawskie, Biskupia Kopa ↔ oronimia;
  - nazwy lasów, borów i zagajników, np. Bory Tucholskie, Puszcza Białowieska ↔ drimonimia;
  - nazwy jaskiń, np. Jaskinia Mylna, Postońska Jama (w Słowenii) ↔ speleonimia;
  - nazwy ulic, placów itd., np. plac Konstytucji, Aleje Jerozolimskie ↔ plateonimia/urbanonimia (są to propozycje nazw, jak dotąd nieusankcjonowane formalnie).

Oprócz powyższych dwóch głównych gałęzi onomastyka zajmuje się również innymi nazwami własnymi, wśród których można wyróżnić następujące pola semantyczne:

- nazwy dynastii, np. dynastia Tudorów, dynastia Wazów;
- nazwy zwierząt, np. Burek (pies), Mruczek (kot), Kłapouchy (osioł) ↔ zoonimia;
- nazwy instytucji i organizacji, np. Urząd Marszałkowski w Opolu, Unia Europejska;
- nazwy przedmiotów i obiektów, np. Forum (tu: hotel), Telimena (tu: kawiarnia), Stefan Batory (tu: statek), Pędzący Królik (tu: restauracja) itd.

Tłumaczenia nazw własnych stanowią coraz poważniejsze wyzwanie dla tłumaczy, gdyż coraz częściej muszą oni zmagać się z jednostkami języka, które są silnie nacechowane obcymi kulturami – często nieobecnymi w innych kulturach i innych społecznościach. Problem ten jest spotykany na przykład w tłumaczeniach tekstów historycznych, ale dużo powszechniej występuje on dziś w przekładach tekstów geograficzno-turystycznych oraz w licznych tłumaczeniach literatury. Tym, co pozwala mimo wszystko przetłumaczyć konkretną nazwę własną są strategie tłumaczeniowe – specjalne techniki przekładu stosowane przy napotykanym trudnościach. Strategie te – w największym skrócie – to świadome techniki (zabiegi) tłumaczeniowe,

Tłumaczenia nazw własnych stanowią coraz poważniejsze wyzwanie dla tłumaczy, gdyż coraz częściej muszą oni zmagać się z jednostkami języka, które są silnie nacechowane obcymi kulturami – często nieobecnymi w innych kulturach i innych społecznościach.

jakie podejmuje tłumacz doświadczający trudności z przetłumaczeniem konkretnej jednostki leksykalnej w konkretnym tłumaczonym tekście.

Tematyką strategii tłumaczeniowych w przekładzie zajmowało się do tej pory wielu teoretyków i praktyków przekładoznawstwa stosowanego, m.in. Nida (1964), Krings (1986), Newmark (1988a, 1988b), Loescher (1991), Hervey & Higgins (1992), Chesterman (1997), Bell (1998), Venuti (1998), Jaaskelainen (1999), Graedler (2000), Harvey (2003), Fernandes (2006), Belczyk (2007). Nazwy własne stanowią przedmiot badań tylko niektórych z wyżej wymienionych autorów, wśród których Peter Newmark zajmuje szczególne miejsce w tym względzie. Autor

ten stworzył bowiem zarys klasyfikacji najczęstszych strategii tłumaczeniowych stosowanych podczas przekładu nazw (imion) własnych. Uzupełniając ów zarys o rozważania innych ww. autorów, możemy przyjąć, że strategie te są następujące:

1. **przeniesienie** (ang. *transference*) – jednostka leksykalna z języka źródłowego jest przenoszona bez jakichkolwiek modyfikacji lub z bardzo niewielkimi (np. fleksyjnymi) do języka docelowego, np.:
  - New Jersey ↔ New Jersey;
  - Tadeusz Kościuszko ↔ Tadeusz Kościuszko;
2. **wymiana** (ang. *substitution*) – jednostka leksykalna z języka źródłowego jest zastępowana uznaną, powszechnie używaną

i najczęściej usankcjonowaną prawnie (np. w źródłach geograficznych oraz turystycznych) jednostką w języku docelowym, która jest logicznie powiązana z leksemem źródłowym, np.:
 – New York ⇔ Nowy Jork (por. New Jersey ⇔ Nowy Dżerzej / Nowy Dżerzej / Nowy Dżerzi?);
 – kościół Mariacki ⇔ St. Mary's Basilica;

- 3. tłumaczenie** (ang. *translation*) – jednostka leksykalna z języka źródłowego jest tłumaczona najczęściej literalnie (dosłownie) na język docelowy, np.:
 – Pacific Ocean ⇔ Ocean Spokojny;
 – Muzeum Wojska Polskiego ⇔ (The) Museum of the Polish Army;

- 4. modyfikacja** (ang. *modification*) – jednostka leksykalna z języka źródłowego jest zastępowana jednostką leksykalną w języku docelowym, która w sensie logiczno-przekładowym nie jest powiązana z leksemem źródłowym, ale w kulturze docelowej ma podobne konotacje, wywołuje podobne skojarzenia i kontekstowe implikacje; innymi słowy, stanowi ona – jak nazwali to Hervey & Higgins (1992) – *kulturową transplantację*, np.:
 – Winnie the Pooh ⇔ Kubuś Puchatek (Winnie to nie Kubuś, a *Pooh* to nie Puchatek);
 – Sejm ⇔ Polish National Parliament (funkcjonuje również przeniesiony leksem *The Sejm/Sejm*);

- 5. transkrypcja/transliteracja** (ang. *transcription/transliteration*) – są to formy adaptacji jednostki źródłowej do fonetyczno-fonologicznych, morfologicznych i gramatycznych reguł, obowiązujących w języku docelowym; może tu chodzić na przykład o pomijanie polskich znaków diakrytycznych w tłumaczeniach na język angielski albo o zamianę cyrylicy na alfabet łaciński, np.:
 – Kraków ⇔ Krakow/Cracow;
 – Мы взлетаем ⇔ Mi vzletaiem (ang. *We fly high*);

- 6. dodanie** (ang. *addition*) – jest to celowe dodanie do nazwy źródłowej pewnego elementu/elementów w języku docelowym, które pozwolą odbiorcy lepiej zrozumieć daną nazwę własną z języka źródłowego, np.
 – Smok Wawelski ⇔ dragon Smok Wawelski (dodany tu leksem *dragon* tłumaczy odbiorcy, z jaką postacią ma do czynienia);

– Podgórze ⇔ the town of Podgórze (dodany tu leksem *the town of* tłumaczy odbiorcy, jakiego rodzaju miejscowością jest Podgórze)

- 7. objaśnienie/przypis/nota translatorska** (ang. *gloss/translator's note*) – tłumacz niejako wyjaśnia odbiorcy w języku docelowym, co oznacza dana jednostka

leksykalna w języku i kulturze źródłowej – najczęściej w nawiasie, w przypisie dolnym lub w przypisach końcowych, np.:

– Mordor ⇔ Mordor (Czarna Dolina);
 – Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego ⇔ Ministry Of Public Security of Poland*
 (* *Polish secret police, intelligence and counter-espionage service*).

W celu zbadania, w jakich proporcjach stosowane są wyżej wymienione strategie podczas przekładu nazw własnych, autor niniejszego artykułu zlecił w swojej grupie badawczej wykonanie niewielkiego badania empirycznego. W badaniu tym dokonano jakościowej i ilościowej analizy strategii tłumaczeniowych, zastosowanych podczas przekładu (z języka polskiego na angielski)

nazw własnych w 10 wybranych artykułach z Wikipedii. Artykuły te to (alfabetycznie):

- *Kraków*,
- *Kubuś Puchatek*,
- *Mazury*,
- *Namysłów*,
- *Opole*,
- *Poznań*,
- *Tatry*,
- *Warszawa*,
- *Władca Pierścieni*
- *Wrocław*.

Badanie polegało na wypisaniu wszystkich nazw własnych występujących w polskich artykułach, a następnie – na przeanalizowaniu ich anglojęzycznych ekwiwalentów i uporządkowaniu tak powstałych par jednostek leksykalnych w tabeli, zależnie od strategii tłumaczeniowej zastosowanej przez tłumacza podczas przekładu. Poszczególne jednostki leksykalne zostały umieszczone w Tabelach 1.-7. w kolejności, w jakiej były lokalizowane w artykułach Wikipedii.

Strategie tłumaczeniowe to świadome techniki (zabiegi) tłumaczeniowe, jakie podejmuje tłumacz doświadczający trudności z przetłumaczeniem konkretnej jednostki leksykalnej w tłumaczonym tekście.

języki w Europie

Tabela wyników 1.
– przeniesienie (ang. *transference*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Wawel	Wawel
2. Płaszów	Płaszów
3. Racławice	Racławice
4. Tadeusz Kościuszko	Tadeusz Kościuszko
5. Stanisław Wyspiański	Stanisław Wyspiański
6. Nowa Huta	Nowa Huta
7. Grzegórzki	Grzegórzki
8. Łagiewniki Borek Fałęcki	Łagiewniki Borek Fałęcki
9. Czyżyny	Czyżyny
10. Wzgórza Krzesławickie	Wzgórza Krzesławickie
11. Bieńczyce	Bieńczyce
12. Elk	Elk
13. Mikołajki	Mikołajki
14. Salzburg	Salzburg
15. Gazeta Ludowa	Gazeta Ludowa
16. Spychowo	Spychowo
17. Kluczbork	Kluczbork
18. Katowice	Katowice
19. Ostrów	Ostrów
20. Ostrówek	Ostrówek
21. Środa	Środa
22. Chwaliszewo	Chwaliszewo
23. Tarnowo Podgórne	Tarnowo Podgórne
24. Swarzędz	Swarzędz
25. Czarny Staw	Czarny Staw
26. Morskie Oko	Morskie Oko
27. Giewont	Giewont
28. Hala Gąsienicowa	Hala Gąsienicowa
29. Smeagol	Smeagol
30. Aragorn	Aragorn
31. Saruman	Saruman
32. Gondor	Gondor
33. Pole Mokotowskie	Pole Mokotowskie
34. Królikarnia	Królikarnia
35. Wilanów	Wilanów
36. Krasiński	Krasiński
37. Bródno	Bródno
38. Jazdów	Jazdów
39. Płock	Płock

Tabela wyników 2.
– wymiana (ang. *substitution*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Mazury	Masuria
2. Kraków	Cracow
3. Wisła	Vistula
4. Kazimierz Wielki	Casimir III the Great
5. Liga Hanzeatycka	The Hanseatic League
6. Jura Krakowsko-Częstochowska	Jurassic Rock Upland
7. Kościół Mariacki	St. Mary's Basilica
8. Rycerze Zakonu Krzyżackiego	Knights of Teutonic Order
9. Pokój Toruński	The Peace of Thorn
10. Traktat Weławski	Treaty of Wehlau
11. Wojna polsko-bolszewicka	Polish-Soviet War
12. Wiedeń	Vienna
13. Armia Krajowa	Polish Home Army
14. Kraina Tysiąca Jezior	Masurian Lake District
15. Odra	Oder River
16. Morze Bałtyckie	Baltic Sea
17. Karol IV Luksemburski	Charles IV of Bohemia
18. Śląsk	Silesia
19. Górny Śląsk	Upper Silesia
20. Kościół NMP	The Church of Our Lady
21. Bolesław Chrobry	King Boleslaus the Brave
22. Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu	The Royal-Imperial Router in Poznań
23. Prowincja Poznańska	The Province of Posen
24. Kościół św. Jacka	St. Hyacinth's Church
25. Warszawa	Warsaw
26. Dolny Śląsk	Lower Silesia
27. Wielkie Księstwo Krakowskie	The Grand Duchy of Krakow
28. Złoty Wiek	The Golden Age
29. Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie (Rzeczpospolita Obojga Narodów)	Polish-Lithuanian Commonwealth
30. Książę Pruski	Duke of Prussia
31. Liga Narodów	League of Nations

Kontynuacja tabeli 2 na stronie 47.

języki w Europie

Tabela wyników 3.
– tłumaczenie (ang. *translation*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Polska Akademia Umiejętności	Polish Academy of Learning
2. Nizina Mazowiecka	Masovian Plain
3. Pałac pod Czterema Wiatrami	Palace of the Four Winds
4. Teatr Wielki	Great Theatre
5. Pałac Saski	Saxon Palace
6. Szybka Kolej Miejska	Fast Urban Rail
7. Muzeum Wojska Polskiego	Museum of the Polish Army
8. Szlak Bursztynowy	Amber Route
9. Katedra św. Jakuba	St. James's Cathedral
10. Muzeum Diecezjalne	Diocesan Museum
11. Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu	Public Higher Medical Professional School in Opole
12. Wyższa Szkoła i Administracji w Opolu Zarządzania	Management and Administration Collage in Opole
13. Kazimierz Odnowiciel	Duke Casimir I the Restorer

Tabela wyników 4.
– modyfikacja (ang. *modification*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Sejm	Polish National Parliament
2. Anduina (Wielka Rzeka)	Andiun
3. Mroczna Puszcza	Mirkwood
4. Tajar	Rivendell
5. Przełęcz Pająka	Cirith Ungol
6. Wieża Czat	Minas Tirith
7. Warszawianka	The Song of Warsaw
8. Układ PRL-RFN	Treaty of Warsaw
9. AK	Home Army
10. Kubuś Puchatek	Winnie-the-Pooh
11. Chatka Puchatka	The House of the Pooh Corner
12. Kłapouchy	Eeyore
13. Małeństwo	Roo
14. Sowa Przemądrzała	The Owl

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
32. Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej w Opolu	National Festival of Polish Song in Opole
33. Województwo Opolskie	Opole Voivodeship
34. Władysław II Wygnaniec	Władysław II the Exile
35. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego	The Henryk Wieniawski International Violin Competition
36. Bitwa na Polach Pelennoru	Battle of the Pelennor Fields
37. Konfederacja Warszawska	Warsaw Confederation
38. Wzgórze Wawelskie	Wawel Hill
39. Dynastia Piastów	Piast Dynasty
40. Muzeum Śląska Opolskiego	Museum of Opolian Silesia
41. Politechnika Opolska	Opole University of Technology
42. św. Tomasz z Akwinu	Saint Thomas Aquinas
43. Powstanie Warszawskie	Warsaw Uprising

języki w Europie

Tabela wyników 5.
– transkrypcja (ang. *transcription*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Kraków	Krakov
2. Pomezania	Pomesania
3. Mrągowo	Mragowo
4. warmińsko-mazurski	Warmian-Masurian
5. Zygmunt III Waza	Sigismund III Vasa
6. Wrocław	Wroclaw

Tabela wyników 6.
– dodanie (ang. *addition*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Smok Wawelski	dragon Smok Wawelski
2. Podgórze	the town of Podgórze
3. hejnał mariacki	a trumpet call hejnał mariacki
4. Wieliczka	Wieliczka salt mine
5. Ojców	village of Ojców
6. Widawa	Widawa River
7. Wyspa Pasięka	Wyspa Pasięka Island
8. Młynówka	the Młynówka (channel)
9. Tatry	Tatra Mountains
10. Orawa-Nowy Targ	Orawa-Nowy Targ Basin
11. Łazienki	Łazienki Palace (palace on the water)

Tabela wyników 7. – objaśnienie/przypis/nota translatorska (ang. *gloss/translator's note*)

Tekst źródłowy (pol.)	Tekst docelowy (ang.)
1. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego	Ministry of Public Security of Poland (Polish secret police, intelligence and counter-espionage service)
2. Mordor (Czarna Dolina)*	Mordor
3. Niziołek (rasa)*	Hobbit
4. Gandalf (czarodziej)*	Gandalf
5. Moria (śródziemie)*	Moria
6. Wrocław	Wroclaw

* W przypadku tychże jednostek leksykalnych pierwotne tłumaczenie odbywało się z pewnością w kierunku z języka angielskiego na język polski, czyli odwrotnie niż w pozostałych analizowanych wyżej przypadkach. Przykłady te uwzględniono jednakże w badaniu ze względu na występujące w nich noty translatorskie.

Po uporządkowaniu wszystkich 131 zlokalizowanych przypadków nazw własnych w odpowiednich tabelach wyniki zestawiono w postaci jeszcze jednej zbiorczej tabeli, w której dodatkowo uwzględniono procentowy udział każdej z siedmiu strategii w łącznej liczbie wystąpień nazw własnych. Wyniki te przedstawia Tabela 8. (na stronie obok).

Jak widać w Tabeli 8., najczęściej stosowaną przez tłumaczy strategią ww. 10 artykułów Wikipedii było zastąpienie (43/131, tj. 33 proc.). Powszechność tej strategii można tłumaczyć coraz szerszym występowaniem w kulturze anglojęzycznej utrwalonych i powszechnie stosowanych ekwiwalentów polskich jednostek leksykalnych, szczególnie geograficznych, co widać w Tabeli 2. Strategia ta wiąże się jednak z pewnym wysiłkiem, jaki musi podjąć tłumacz w celu sprawdzenia, czy dana nazwa własna posiada już taki utrwalony odpowiednik w obcym języku, czy też nie, bowiem błąd zaniechania może się w tym przypadku okazać zgubny dla jakości tłumaczenia. W epoce wszechobecnego Internetu czynność taka nie powinna jednak stanowić poważnego problemu.

Przeniesienie to druga najpopularniejsza i zarazem najprostsza w zastosowaniu strategia, po którą sięgali tłumacze badanych tu artykułów Wikipedii (39/141, tj. 33 proc.). Jak widać w Tabeli 1., podobnie jak w Tabeli 2. (zastąpienia), obok najczęściej występujących tu nazw geograficznych pojawiają się również nazwy własne osobowe. Tłumacze – prawdopodobnie nie mogąc zlokalizować utrwalonych i powszechnie stosowanych w języku docelowym ekwiwalentów jednostek źródłowych – po prostu przenieśli je w całości do języka docelowego, w ogóle ich nie modyfikując (nawet poprzez transkrypcję bądź transliterację).

Trzecią najczęstszą strategią okazała się modyfikacja (14/131, tj. 11 proc.), którą zazwyczaj – choć nie jedynie (zob. Tabela 4.) – stosowano w przypadkach tłumaczeń tekstów typowo literackich (np. powieści), a nie ogólnoużytkowych (np. przewodników turystycznych). Stosowanie tej strategii wynikało przede wszystkim z konieczności odzwierciedlenia natury postaci literackich bądź charakterystyki miejsc w języku docelowym, podobnie jak wcześniej uczynił to autor w wersji źródłowej.

Tłumaczenie okazało się czwartą najczęściej stosowaną strategią w warsztacie tłumaczy przekładających badane tu artykuły Wikipedii (13/131, tj. 10 proc.). Jak widać w Tabeli 3., większość leksemów w tej kategorii to nazwy własne budynków, instytucji oraz organizacji, w przypadku których tłumaczenie

Tabela 8. – zestawienie wyników

Strategia tłumaczeniowa	Liczba strategii (% wszystkich)	Przykłady
1. zastąpienie	43 (33%)	Morze Bałtyckie ==> Baltic Sea
2. przeniesienie	39 (30%)	Nowa Huta ==> Nowa Huta
3. modyfikacja	14 (11%)	Warszawianka ==> The Song of Warsaw
4. tłumaczenie	13 (10%)	Polska Akademia Umiejętności ==> Polish Academy of Learning
5. dodanie	11 (8%)	Łazienki ==> Łazienki Palace (palace on the water)
6. transkrypcja	6 (5%)	Kraków ==> Krakow
7. objaśnienie/nota translatorska	5 (4%)	Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego ==> Ministry of Public Security of Poland* (*Polish secret police, intelligence and counter-espionage service)
Razem wszystkie strategie	131 (100%)	

okazało się najkorzystniejszą strategią, gwarantującą jasność w zrozumieniu danej nazwy własnej przez docelowego odbiorcę. Tłumacz – przed próbą przekładu – powinien jednak najpierw upewnić się, czy dana nazwa własna nie ma już innego, wcześniejszego i utrwalonego tłumaczenia, a jeśli takie ma, wówczas zastosować strategię zastąpienia zamiast tłumaczenia.

W 11 przypadkach na 131 wystąpień (8 proc.) tłumacze badanych artykułów zastosowali strategię dodania, w której postanowili niejako uzupełnić daną nazwę – najczęściej geograficzną – pewną dodatkową informacją objaśniającą docelowemu odbiorcy naturę/ charakter miejsca bądź postaci. W kilku przypadkach trzeba jednak stwierdzić pojawienie się zjawiska tzw. pleonazmów, tj. wyrażeni składających się z wyrazów znaczących to samo lub prawie to samo, których łączne użycie najczęściej oceniane jest jako błąd, np. *cofać się w tył, wracać z powrotem*, a w naszym przypadku – *dragon Smok Wawelski* bądź *trumpet call hejnał mariacki*.

W kilku przypadkach tłumacze zastosowali strategię transkrypcji (6/131, tj. 5 proc.) i – jak widać w Tabeli 5. – przypadki te dotyczyły albo polskich znaków diakrytycznych (tj. zastąpienia ich łacińskimi odpowiednikami liter bez znaków diakrytycznych), albo dostosowania danej nazwy do anglojęzycznych realiów fonetyczno-fonologicznych i/lub morfologicznych.

Najrzadziej stosowaną strategią w naszym badaniu okazało się dodatkowe objaśnienie/przypis/nota translatorska tłumacza (5/131, tj. 4 proc.). Technika ta rzeczywiście jest stosowana

nieczęsto przez tłumaczy, gdyż h – po pierwsze – wydłuża ona długość tekstu docelowego w stosunku do źródłowego, a po drugie – może być odebrana przez docelowego odbiorcę jako

brak wiary w czytelnika i w to, że może on sam spróbować sprawdzić daną informację w dostępnych sobie zasobach wiedzy. Z powyższych względów tłumacze starają się stosować tę strategię w ostateczności, tj. kiedy żadna inna nie przyniesie spodziewanych rezultatów w przekładzie.

Powyższy porządek i proporcje w stosowaniu poszczególnych strategii tłumaczeniowych można przyjąć za pewnego rodzaju wytyczną, którą tłumacz może się kierować podczas przekładu nazw własnych w tłumaczonym tekście. Mając na względzie cztery najczęstsze strategie spośród wszystkich badanych w analizowanych tu tekstach, należałoby przyjąć, że – napotykając nazwę

własną w tekście – tłumacz winien przede wszystkim sprawdzić we wszelkich dostępnych źródłach, czy nazwa ta ma już utrwalony i powszechnie używany ekwiwalent i jeśli ma, to po prostu go zastosować. Jeśli nie, tłumacz może nazwę własną albo przenieść bez modyfikacji do języka docelowego, albo ją zmodyfikować, próbując tym samym wywołać w odbiorcy podobne skojarzenia (konotacje), jakie wywołała ta nazwa u odbiorcy tekstu źródłowego. I wreszcie daną nazwę można również przetłumaczyć poprzez transfer wszystkich elementów leksykalno-gramatycznych do języka docelowego, ewentualnie nieco ją objaśniając odbiorcy poprzez dodanie, transkrypcję lub notę translatorską (przypis).

Tłumacz – przed próbą przekładu – powinien najpierw upewnić się, czy dana nazwa własna nie ma już innego, wcześniejszego i utrwalonego tłumaczenia, a jeśli takie ma, wówczas zastosować strategię zastąpienia zamiast tłumaczenia.

języki w Europie

Bibliografia

- Belczyk, A. (2007) *Poradnik tłumacza z angielskiego na nasze*. Kraków: Idea.
- Bell, R. T. (1998) Psychological/cognitive approaches. W: M. Baker (red.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge.
- Chesterman, A. (1997) *Memes of Translation: the Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam & Philadelphia: J. Benjamins.
- *Encyklopedia języka polskiego* (1999) S. Urbańczyk i M. Kucała (red.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (2003) K. Polański (red.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Fernandes, L. (2006) Translation of Names in Children's Fantasy Literature. W: *Translation Studies* 2, 44-57.
- Graedler, A.L. (2000) *Cultural shock*, [online] [dostęp 2006] <<http://www.hf.uio.no/iba/nettkurs/translation/grammar/top7culture.html>>.
- Harvey, M. (2003) *A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms*, [online] [dostęp 2007] <<http://www.tradulex.org/Actes2000/harvey.pdf>>.
- Hejwowski, K. (2004) *Translation: A Cognitive-Communicative Approach*. Olecko: Wszechnica Mazurska.
- Herve, S., & Higgins, I. (1992) *Thinking Translation*. London & New York: Routledge.
- Jaaskelainen, R. (1999) *Tapping the process: an explorative study of cognitive and effective factors involved in translating*. Joensuu: University of Joensuu Publications in Humanities.
- Krings, H. P. (1986) Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. W: J. House & S. Blum-Kulka (red.) *Interlingual and intercultural communication*, 263-275. Tübingen: Gunter Narr.
- Loescher, W. (1991) *Translation performance, translation process, and translation strategies*. Tübingen: Gunter Narr.
- Newmark, P. (1988a) *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- Newmark, P. (1988b) *Approaches to Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1964) *Towards a science of translation, with special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: Brill.
- Rymut, K. (1987) *Nazwy miast Polski*. Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Venuti, L. (1998) Strategies of translation. W: M. Baker (red.) *Encyclopedia of translation studies*, 240-244. London & New York: Routledge.

[dr Bartosz Poluszyński]

Adiunkt w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Opolskiego. Wykłada kanon przedmiotów praktycznych, gramatykę opisową języka angielskiego oraz lingworealizację angielskie. Jego zainteresowania naukowe obejmują językoznawstwo stosowane, a w szczególności: pragmatyczną metaleksykografię, gramatykę opisową języka angielskiego, translatorykę oraz współczesne teorie i technologie przekładoznawstwa, glottodydaktykę, socjolingwistykę i psycholingwistykę, a także socjologię oraz psychologię nauczania.